

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภาคีตชาวบ้าน : ภูมิปัญญาสะท้อนภาคทางสังคมและวัฒนธรรม
ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

สุชาติ ปิยะกาญจน์

หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ เพื่อจะให้เกิดความผาสุก เกิดความสามัคคี ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกันภายใต้กฎเกณฑ์ กติกาของสังคมนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ และปัจจัยแวดล้อมในหลายๆ ประการ ที่ขัดแย้ง และคล้อยตามกัน มนุษย์ในสังคมต่างก็พยายามใช้ ภูมิปัญญาแสวงหาให้ได้มาซึ่งจุดร่วมที่ทำให้สังคมนั้นยอมรับและอยู่ร่วมกัน โดยสันติ องค์ประกอบ หรือปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวปรากฏให้เห็นภาพสะท้อน ของสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งชนรุ่นหลังสามารถนำวิเคราะห์ได้ เช่น สะท้อน จากบทเพลงไทยลูกทุ่ง เพลงกล่อมเด็ก นิทาน ชาวบ้านและภาษิตชาวบ้าน เป็นต้น

ภาษิตชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ อันหนึ่งซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ วิถีประเพณี การปฏิบัติในสังคมนั้นๆ และจากการศึกษาภาษิต ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เข้าใจถึง สภาพสังคม วัฒนธรรมในด้านต่างๆซึ่งในชั้นนี้ ขอยกตัวอย่าง ๔ ด้านดังนี้

๑. ศิลธรรมจรรยา
๒. ค่านิยม
๓. วิถีประเพณี
๔. กฎหมาย

๑. ศิลธรรมจรรยา

ศิลธรรมจรรยา เป็นกฎระเบียบที่ ยึดถือกันมาเป็นแบบแผนของสังคมที่มีความสำคัญ ต่อสวัสดิภาพของคนในสังคมนั้นๆ และสิ่งที่ ศิลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับความดีงาม ความซื่อ ความถูกต้อง ในกรณีที่ไม่มีการปฏิบัติหรือปฏิบัติ ขัดแย้งต่อความรู้สึกที่เป็นศิลธรรมจรรยาแล้วก็จะ ได้รับการตอบโต้จากสังคมในลักษณะที่ค่อนข้าง รุนแรง จากการศึกษาภาษิตชาวบ้านในจังหวัด นครศรีธรรมราชได้สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม ด้านศิลธรรมจรรยา ดังนี้

๑.๑ คนในสังคมส่วนหนึ่งมีการ
โก่งกิน คิดเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัว อยากรีดเอา
ผู้อื่น โดยไม่ลงทุนชอบเอาเรียดเอาเปรียบคนอื่น
ตลอดจนมีนิสัยชอบหลอกลวง ดังภาษิตชาวบ้าน
ที่ว่า

“กินนอกกินใน”

“กินคืบ”

“กินแรง”

“ข้อมแมวขาย”

๑.๒ ชาวนครศรีธรรมราชไม่นิยมและ
ตำหนิลูกหลานที่มีคู่ครอง มีเหย้าเรือนในวัยที่ไม่
สมควร อยุ่ยังน้อยและโดยเฉพาะลูกสาวที่ประพฤ
ติตนไม่ก่อเหมาะสมควรทำระริกระระรี่ต่อหน้าผู้ชาย
ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

“ขี้หมั้นยังไม่หล่นจากหัว

คิดเอาผิวเอาเมีย”

“ไม่ทันเข้าพรก”

“ขายเหนียวอ้อ”

๑.๓ ชาวนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่
เชื่อในเรื่องผลกรรม ใครทำดีย่อมได้รับผลตอบแทน
ที่ดี ใครที่ทำความชั่วหรือปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
ไม่เหมาะสมแม้แค่ปกปิดไว้ไม่ให้ใครรู้เห็น แต่
สักวันผลกรรมจะสนองให้ปรากฏให้รู้กันทั่วไป
ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

“ทวายใครเข้าคอกคนนั้น”

“น้ำลดต่อไหล”

๑.๔ ชาวนครศรีธรรมราชรังเกียจ
คนที่ไม่รักบ้านเกิดเมืองนอนของตน มีความ
อกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ยอมรับฟังและไม่อยู่ใน
โอวาทคำแนะนำสั่งสอนของพ่อแม่ครูอาจารย์
ที่สั่งสอนอบรมให้เป็นคนคืออยู่ในสังคมที่สังคม
ยอมรับ ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

“จ้าวลิ้นดิน”

“กินบนเรือน ขี้รดบนหลังคา”

“ลูกนอกคอก”

“หัวล้านนอกกรู”

๑.๕ สังคมชาวนครศรีธรรมราช ไม่
ยอมรับที่จะให้สามีไปมีภรรยาอื่น หรือ ไม่ยอมรับ
ผู้ชายที่มีภรรยามากกว่า ๑ คน เพราะถือว่าการ
กระทำดังกล่าวนั้นเป็นการดูถูกเหยียดหยามน้ำใจ
และไม่เป็นการยุติธรรมคิดศีลธรรมสร้างความ
วุ่นวาย สร้างความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัว
ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่ความแตกแยก
และเป็นผลให้ฐานะทางสังคมนั้นๆ ไม่ดี หากจนได้
ดังบทภาษิตชาวบ้านที่ว่า

“อยากมีให้สร้างสวนหมาก

อยากได้ยากให้มีเมียสอง”

“กินน้ำซุบด้วยเคียว”

๑.๖ รังเกียจและตำหนิผู้หญิงที่
ประพฤติผิดศีลธรรมประเพณี ทำคนไม่เหมาะสม
โดยเฉพาะในเรื่องการครองคนและครองเรือน
ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

“เมียชั่ว เรือรั่ว แขงร้าย”

“ไม่งามรอกเงาะ”

“ไก่แก่แม่ปลาช่อน”

๒. ค่านิยม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่สังคมหนึ่งๆ
เห็นว่าดีควรแก่การรับและการนำไปปฏิบัติ นำ
ยกย่องปรารถนาจึงเป็นแบบแผนที่ใช้ประเมินค่า
ของการกระทำ หากค่านิยมเกิดขึ้นกับบุคคลใด

ในสังคมที่มีวัฒนธรรมหรือความคิดที่เหมือนกัน ก็น่าจะเป็นค่านิยมของสังคมนั้น ซึ่งจะมีบทบาท ทำให้ลักษณะความคิดเห็นของสังคมนั้นมีความ ชิดมัน ตลอดจนการปฏิบัติของสมาชิกจะถือเป็น แบบที่ยอมรับกันได้ด้วยดี จากการศึกษาบทกวีนิพนธ์ ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้สะท้อน ให้เห็นสภาพทางสังคม วัฒนธรรม เกี่ยวกับค่านิยม ดังนี้

๒.๑ ผู้เยาว์หรือเด็กๆ ต้องการเคารพ นับถือผู้ที่อาวุโสกว่าโดยไม่ทำตนเสมอและต้อง ยอมรับปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนหรือปฏิบัติตาม แบบอย่าง ดังกวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

“อย่าเล่นเขี่ยน”
“เดินตามหลังผู้ใหญ่
หมาไม่ขบ”

ในด้านรูปสมบัตินั้น นิยมผู้หญิงที่สาว และสวย ผิวขาวนวลและในทำนองเดียวกันชอบ ผู้ชายหล่อบุคลิกดี หุ่นส่วนใหญชอบผู้หญิง ผิวขาว ผู้ชายรูปหล่อ ดังกวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

“ขาวเหมือนลูกสาวจีน”
“อยู่โอ”

๒.๓ ผู้ชายที่มีอายุมาก หรืออยู่ในสูง อายุ ส่วนหนึ่งจะชอบผู้หญิงที่มีอายุน้อยและจะ รักใคร่ในเชิงชู้สาว ซึ่งถูกดำเนินจากสังคมส่วนใหญ่ ว่าปฏิบัติคนไม่เหมาะสม ดังกวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

“วิวแก่ชอบกินหญั้อ่อน”
“เฒ่าหัวงู”

๒.๔ ไม่ชอบผู้ที่ทำตนคล้ายนักเลง ชอบคุยโวโอ้อวดว่าตนเก่งกว่าผู้อื่น ชอบมองผู้อื่น ว่าคือยกว่าตนตลอดจนพยายามหาพรรคหาพวก เพื่อประดับบารมีหาลูกน้องเพื่อเป็นบริวาร ดังบท กวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

“ทำพี่หลวง”

“ทำหมาดอใหญ่”
“เด็กโนเฝ้า”

๒.๕ นิยมให้ลูกหลานประกอบอาชีพ รับราชการหรือยกย่องผู้ที่เป็นข้าราชการและความ เคารพนับถือ ยกย่องผู้ที่เป็นเจ้าเป็นนาย ดังบท กวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

“กินเงินเดือน”
“นอนเป็นเจ้าเมือง”

๓. วิถีประชา

วิถีประชา แนวทางการปฏิบัติที่ สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีและปฏิบัติจนเคยชิน ไม่ต้องมีใครบังคับ ไม่มีกฎหมายบังคับ ผู้ใดละเมิด ผ่าฝืนก็ไม่ต้องรับโทษทัณฑ์ เพียงแต่ถูกตำหนิ นินทาและการรังเกียจจากสังคมนั้น จากการศึกษา กวีนิพนธ์ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ สะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคม วัฒนธรรมเกี่ยวกับ วิถีประชา ดังนี้

๓.๑ บุคคลที่ปฏิบัติคนไม่เหมาะสม ไม่มีมารยาท โดยเฉพาะในเรื่องการกิน การปฏิบัติ นั้นย่อมเป็นที่รังเกียจของสังคม สังคมเปรียบเทียบ การปฏิบัติคนนั้น ไปในหลายลักษณะ ดังบทกวีนิพนธ์ ชาวบ้านที่ว่า

“กินเหมือนหมู อยู่เหมือนหมา”
“กินเหมือนหลดหรง”
“กินเหมือนจุกบอก”

๓.๒ การประพฤติดนที่เป็นการ เอรัดเอาเปรียบผู้อื่น ทำตนเป็นคนหัวไม้ ไม่ เกรงกลัวและก้มหัวให้ผู้อื่นทำตนเป็นนักเลง บุคคล เหล่านั้นสังคมไม่ต้องการ ถึงแม้จะมีคนรักบ้างแต่ น้อยมาก ดังกวีนิพนธ์ชาวบ้าน

“กินแรง”
“ขวางหัวน”
“คนซังมีนั๊ก คนรักมีน้อย”

๓.๓ บุคคลที่พูดจาส่งเสียงดังแต่พูดไร้สาระ พูดไปแล้วไม่เกิดประโยชน์ ไม่เกิดผลดี ต่อสังคมและพูดในสิ่งที่เกินความเป็นจริง บุคคลเหล่านั้นไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

- “บ้านน้ำลาย”
- “นหลงเหมือนค้อยหอย”
- “พวยเรือในอ่าง”
- “ฉาวเหมือนหมาเห่าเงิน”
- “พูดสอออกวา”
- “ไม้ขี้ค้ำ”

๓.๔ คำหั้นบุคคลที่จู้จี้จ้าน วุ่นวาย ไม่มีมารยาท ชุ่มช้ำไม่สุภาพเรียบร้อย ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

- “ซุ่นเหมือนหมาล่า”
- “ซุ่นเหมือนผีเข้า”
- “หลาวๆ เหมือนลูกสาวจีน”

๔. กฎหมาย

กฎหมาย หมายถึง ข้อบังคับที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อให้บุคคลประพฤติปฏิบัติหรือเว้นการปฏิบัติ หรือเพื่อควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมเพื่อให้อยู่ด้วยความสงบเรียบร้อย หากการละเมิดฝ่าฝืนจะได้รับโทษตามบทบัญญัติที่ใช้ในขณะนั้น จากการศึกษบทกวีนิพนธ์ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้สะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมวัฒนธรรมเกี่ยวกับกฎหมาย ดังนี้

๔.๑ บุคคลในจังหวัดนครศรีธรรมราช คำร้องอยู่ภายใต้กรอบของสังคมและกฎหมายของบ้านเมืองซึ่งมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความดูแลซึ่งกฎหมาย กฎกติกาจะคอยควบคุมไม่ให้คนกระทำผิด แต่ถ้าใครฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ได้รับโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย โทษของการกระทำผิดจะมากน้อย หนักหรือเบาขึ้นอยู่กับ

กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “นาย” ด้วย นอกจากตัวบทกฎหมายแล้ว ชาวบ้านจะมีความรู้สึกต่อเจ้าหน้าที่หรือ “นาย” นั้น จะต้องเป็นผู้ถูกต้องเสมอ ฉะนั้นผู้ใดกระทำความผิด หากไม่เป็นคนที่ชอบพอสนิทกับ “นาย” แล้วจะกล่าวการได้รับโทษมากจึงพยายามหนีจากการถูกจับกุมหนีไปไกลเป็นเวลานานเพราะหากว่าถูกจับได้แล้วคงต้องได้รับโทษ โดยเฉพาะโทษที่ติดคุกติดตาราง ซึ่งกลัวกันมาก แต่คนที่เจ้าหน้าที่รักใคร่ชอบพอสนิทสนมกันถึงแม้กระทำความผิดโทษจะเบาว่าแต่อย่างไรก็ตามการคบหาสมาคมกับเจ้าหน้าที่นั้น ชาวบ้านรู้สึกจะเป็นผู้เสียเปรียบและไม่ถูกอยู่เสมอ ทั้งที่บางครั้งบางคราวเจ้าหน้าที่เป็นผู้ทำผิดเอง แต่โทษยังคงแก่ชาวบ้าน ดังบทกวีนิพนธ์ชาวบ้านที่ว่า

- “หนีให้พร้าวเรียว”
- “ติดให้ทรงพุก”
- “นายรักเหมือนเสือกอด
หนีนายรอดเหมือนเสือกหา
“รามา นายถีบเรา
นายเมานายถีบเรา”

๔.๒ นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ มีประชากรอาศัยอยู่มาก ถึงแม้จะมีกฎระเบียบ กฎหมายของบ้านเมืองกำกับควบคุมและมีการลงโทษผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว แต่ยังมีคนบางกลุ่มบางพวกที่ไม่ค่อยกลัวโทษทัณฑ์ยังกระทำความผิดอยู่ การกระทำความผิดนั้นมีหลายๆ ประเภท บางคนบางกลุ่มชอบหลอกลวงผู้อื่นเพื่อจะได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ บางคนกระทำความผิดชัดแจ้งมีหลักฐานพยานรู้เห็นและมีของกลางเป็นตัวแสดงว่ากระทำผิดอย่างชัดเจนก็มีเช่นกัน ดังภาษิตชาวบ้านที่ว่า

- “จับได้ถ่านึงกาเขา”
- “ข้อมแมวขาย”

